

ASPECTE ALE POLITICII SPIRITUAL - RELIGIOASE ALE DREPTCREDINCIOSULUI VOIEVOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

Galaction Stângă

O clipă însemnată în afirmarea istorică a unei colectivități umane nu poate fi considerată desăvârșită dacă impulsul pornit din sfera activității social politice nu e încununat și de o mare operă spirituală. Animat de un superior instinct al creației Ștefan cel Mare și Sfânt a dat neamului nu numai un stat puternic, o forță militară remarcabilă și un prestigiu internațional neegalat, dar și o cultură proprie și, o dată cu aceasta, o tradiție culturală și spirituală.

Întregirea spirituală a mării acțiuni externe de stat a lui Ștefan, opera artistică și culturală realizată în Moldova în timpul și, în cea mai mare parte, din imboldul lui se integrează dincolo de valoarea ei estetică - într-o dublă finalitate politică. Cea dintâi s-a manifestat și realizat printr-o prestigioasă activitate în domeniul arhitecturii bisericești. Expresie a puternicului sentiment religios al lui Ștefan, munificența sa creatoare în acest domeniu a avut menirea de a invoca și simboliza protecția divină asupra faptei sale și a țării ale cărei destine le conducea; nu zadarnic tradiția populară a asociat strâns luptele purtate de Ștefan în ctitoriile sale bisericești, în al doilea rând opera sa culturală s-a născut din necesitatea puternic resimțită de domn de a da țării o tradiție, de a lega fapta sa de fapta predecesorilor săi și de a le transmite, astfel amalgamate, succesorilor. Construcția politică s-a consolidat astfel printr-o creație spirituală culturală de înaltă valoare.

Abia se încheiase îndelungatul război cu turcii și Ștefan, încrezător în perspectivele de pace și convins că noul echilibru internațional în care încadraseră politica externă a Moldovei avea să ferească țara de noi invazii și să-i asigure răgazul de care avea nevoie începe să acopere Moldova cu o mantie de construcții religioase, biserici și mănăstiri, în ritm accelerat pentru a recâștiga practic timpul pierdut pentru creația spirituală în anii de sterilitate ai luptelor dintre pretendenți și ai războaielor devastatoare din primele decenii ale propriei domnii, Ștefan înalță lăcașuri bisericești din piatră menite să înlocuiască modestele construcții din lemn în care se adăpostise până atunci cinstirea divinității. Construcții de dimensiuni reduse în sate, menite să răspândească fidelitatea în luptă a țărănimii sau să fixeze amintirea unor evenimente importante - Milișăuți (1487), Pătrăuți (1487), Sfântul Ilic (1488), Borzești (1494), Războieni (1496), Volovăț (1500 - 1502), Reuseni (1503 - 1504) -cdificii solemne în orașe - biserica Sf. Ioan din Vaslui (1490), biserica Adormirii Maicii Domnului din Bacău (1491), biserica Sfântul Nicolae din Iași (1491 - 1492), biserica Sfântul Gheorghe din Hârlău (1492), biserica Sfântul Nicolae din Dorohoi (1496), biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși (1495), biserica Sfântul Nicolae din Botoșani (1496), biserica Sfântul Ioan din Piatra Neamț (1497 - 1498) sau în locuri de refugiu potrivite vieții cenobitice mănăstirea Putna (1466 -1469), singura construcție bisericească anterioară marelui avânt de creație arhitectonică, mănăstirea Voroneț (1488), mănăstirea Tazlău (1496 - 1497), mănăstirea Neamț (1497) și mănăstirea

Dobrovăț (1503 - 1504) - sunt expresia elanului înnoitor izvorât din energia colectivă a țării transferată acum de pe câmpul de luptă în activitatea constructivă.

O adevărată școală de arhitecți bisericești autohtoni formați în deceniile anterioare și care au știut să îmbine într-o sinteză originală elementele variate împrumutate din tradiția arhitectonică și decorativă bizantină și apuseană cu cele autohtone a asigurat unitatea stilistică remarcabilă a acestor construcții, în ciuda soluțiilor de detaliu variate. Ornamentația prin discuri smălțuite, variat colorate, îmbină elementul popular moldovenesc, marcat printr-un puternic gust pentru policromie cu sinteza bizantino gotică realizată în construcția bisericească din Moldova, a cărei trăsătură dominantă este simțul măsurii și al echilibrului, expresie a realității autohtone și a spiritualității care i-a dat naștere. Exuberanta creație arhitectonică a Moldovei lui Ștefan - ale cărei manifestări nu despart hotarele țării prin construcțiile inițiate de domn în Țara Românească, Transilvania și la Muntele Athos - a dat naștere unei tradiții arhitectonice care avea să producă în secolul următor câteva din capodoperele ei cele mai de seamă.

Grija lui Ștefan pentru viața spirituală a Moldovei nu s-a oprit la construcții. Lăcașurile nou înălțate au fost înzestrate din plin de domn cu obiecte de cult și cărți liturgice, produse și acestea ale centrelor de creație dezvoltate în principalele mănăstiri moldovenești, dintre care locul de frunte sub acest raport a fost deținut de mănăstirile Putna și Neamț. Și unele și altele cuprind exemplare de înaltă valoare artistică.

În mod firesc și meritoriu aceste acte și atitudini își au izvorul în dimensiunile virtuților care fac din măreția unui Domnitor, părți ale drept credinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt.

Cinstirea și pomenirea lui prin slujbe și cântări, prin pomenire cu o aleasă evlavie, sunt daruri pe care Dumnezeu le oferă pentru viața pământească aleasă.

Lauda care se dă celor ce trăiesc în chip virtuos, se îndreaptă către Dumnezeu, cum amintește de altfel și Sfântul Grigore de Dumnezeu Cuvântătorul „lauda celor bune înflăcărează și îndeamnă pe credincioși” - astfel, cei trecuți către cele veșnice sunt vii nouă precum fapta dragostei lor. Lauda celui drept se transformă în chip minunat în sărbătoare și de la sine în timp al veseliei constructivă pentru grija de mântuire a sufletului.

Fapta virtuoaasă a adăugat strălucire și sfințenie dreptcredinciosului Voievod Ștefan cel Mare care a cârmuit timp de 47 de ani, purtând platoșa credinței, Țara Moldovei, ca o candelă a faptei și dragostei aprinse prin construcții de biserici și mănăstiri pentru ortodoxia veșniciei nu numai pentru Moldova urmașilor, urmașilor săi. Exemplul vieții, ca jertfă pentru apărarea hotarelor credinței strămoșești, îl fac pe Domnitor, apărător al Creștinătății și iscusit „atlet al Creștinătății”.

Pornind de la viețuirea jertfelnică pentru credință și neam, Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a venit nu numai ca o recunoaștere a acestora ci ca un act prin care chipul credinței și al onoarei cavaleresti a căpătat, aura sfințeniei celei veșnice, iar ziua trecerii la cele veșnice să poarte bucuria pomenirii întru veșnicie a spiritului asemenea celorlalți bărbați sfinți.

2 iulie îmbogățește dimensiunea zilei liturgice prin slujbă de pomenire, Cărțile de cult, Sinaxarul și Calendarul Bisericii noastre laudă, mărește și învie spre pomenire pe „Dreptcredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt”.

Astfel, Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cuprinsă în Tomosul Patriarhal și Sinodal de Canonizare din 20 Iunie 1992 s-a făcut trâmbiță a veacurilor peste veacuri ce aducea la cunoștința credincioșilor și clerului Bisericii Ortodoxe Române, evlavioșilor români oriunde ar trăi aceștia, că odrăslit din pământul Moldovei, martirul Voievod este sfântul purtător de biruință și apărător al creștinătății.

Suntem datori să ne amintim că dreptcredinciosul Voievod își trage rădăcina vitejiei din Borzești ca fiu al unsului de la Duhul Sfânt, Voievod Bogdan al II-lea și al Doamnei Măria Mălina Oltea. La 12 aprilie 1457, după uciderea tatălui său, este chemat la tronul Moldovei, de unde rămâne drept și neclintit în apărarea „până la moarte” a întregii creștinătăți, cu toate nenumăratele încercări și suferințe.

Biruințele sale nu au fost puse de către marele Sfânt pe seama virtuților sale, nici pe seama iscusinței unui viteaz de neînfrânt ci, din smerenie, pe seama voii și a puterii lui Dumnezeu care îi aduce cununa biruinței și pentru dobândirea celor veșnice, în locul celor vremelnice. Moldova, Muntenia, Transilvania și Muntele Athos laudă evlaviosul Voievod ce știa să se roage și pentru sine și pentru oștenii țării lui. Împletind înțelepciunea și dreptatea cu evlavia și rugăciunea, ca locuitor al pământului a fost preocupat să-și agonisească din bucuria celor veșnice.

Nu întâmplător cronicile vremii și ele cu lacrimi în ochii istoriei aminteau că „pe Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere la mănăstire la Putna care era de dânsul zidită. Așa jale era, că plângeau toți, ca după părintele lor”

Iar cronicarul amintește despre „cel ce se ridica biruitor deasupra vrășmașului” că după moartea lui până astăzi îi zic Sfântul Ștefan Vodă „... pe care nimeni din domni nici mai înainte, nici după aceea nu l-au ajuns”

Candela de la mormântul Domnului Sfânt nu se va stinge niciodată în conștiința nici unuia dintre români, nici în adâncimea veșniciei lui Dumnezeu, de unde coboară toată darea cea sfântă și tot darul desăvârșit.

Ar fi potrivit a spune că „nu sunt graiuri nici cuvinte” a descrie o viață trăită dintr-o jertfelnicie conștientă, însă sfințenia suplinește și desăvârșește pecetluind cuvântul unei laude de dinafară.

„Puține din cele alcătuite de măriile sa s-au schimbat. S-au prefăcut hotarele; au trecut rândurile de oameni. Pretutindeni au rămas lăcașurile lui Dumnezeu; în toate răzășiile stau uricele sale; în toate cotloanele pământului Moldovei amintirea războaielor pentru dreptate; cel din urmă urmaș al plugarilor de atunci cunoaște semnele Măriei sale Ștefan într-un vad de ape, într-un pisc de stâncă, într-o ruină de pe un colnic. De patru veacuri și jumătate - amintea Mihail Sadoveanu în Viața lui Ștefan cel Mare - acea putere trăiește asupra Moldovei, ceea ce dovedește că anume oameni nu picr decât prin pulberea lor. Puterea lor adevărată stăruiește de aceea ce numesc oamenii de rând moarte. La sfânta Putnă, unde măriile sa și-a așezat singur mormântul și piatra cu inscripție între flori de acantă, nu s-a stins nici o clipă candela aprinsă în iulie 1504”.

LA PUTNA

La Putna mă doare
Suflarea când merg,
Însă chemarea e soare
Și sufletu-ntreg.

Cu Ștefan în suflet
Și în gând
Pământ și cer, un cuget,
Rărunchii ne pătrund.

Sfințit de cântec și de timp
De sufletul baladei
Mă nasc din dorul fără anotimp
Că-i Putna - candela icoanei.

ASPECTS OF THE SPIRITUAL AND RELIGIOUS POLICY OF THE FAITHFUL STEVEN THE GREAT

SUMMARY

Enlivened by a superiour instinct of creation Steven the Great gave his people not only a powerful state, a remarkable military force and an unparalleled international prestige, but also a remarkable cultural and spiritual tradition that lasted over the centuries and which, nowadays, make up the cultural and touristic patrimony of Moldavia.